

“MOON RIVER” EN LLATÍ I REFLEXIONS SOBRE LA JUBILACIÓ

Juan Manuel Martínez Peñarroja

jmjuanma1@gmail.com

Resum: Després de jubilar-me, aviat em vaig adonar que el llatí apareixia molt poc en la meua vida quotidiana, i vaig comprendre que poc a poc aniria perdent la meua competència en la traducció llatí-valencià / valencià-llatí. Com que la música també m’agrada molt, vaig pensar que una bona manera de mantindre “en forma” el meu llatí seria agafar cançons del meu gust i posar-li una lletra en llatí, fent una traducció i una adaptació. Així doncs, presentem en aquest article la primera d’elles: “Moon River”, de Johnny Mercer (lletra) i Henry Mancini (música). El títol en llatí seria “Luna Amnis”. Cal dir que la majoria de paraules en anglès tenen una sola síl·laba; per exemple “moon”, cosa que no sol passar en llatí (“luna” en té dues) i això dificulta considerablement l’adaptació del llatí a la frase musical, per la qual cosa no sol ser suficient una traducció, sinó que resulta necessari suprimir algunes paraules, o bé canviar unes paraules per altres. Una volta establerta la lletra en llatí, seria fantàstic poder tocar i cantar la cançó en les Jornades de Cultura Clàssica de Sagunt, en algun congrés de la SEEC o de la SELat.

Paraules clau: llatí, traducció, adaptació, cançó, música.

*Aquest article va dedicat a tots i totes les alumnes que he tingut al llarg de la meua vida docent, els i les quals m’han permès gaudir del llatí, el grec i la cultura clàssica, matèries que cada dia que passa m’agraden més i més.

La jubilació arriba sense remei, perquè el temps avança de manera inexorable, i els anys van passant un després d'un altre, i es van acumulant en la nostra vida, i aquell moment de la jubilació que semblava tan llunyà, es va aproximant cada vegada més, fins que arriba eixe dia, estimat i odiós al mateix temps, en què el professor o la professora decideix jubilar-se i posar fi d'aquesta manera a ixa tasca tan important com és l'educació del nostre alumnat.

En el meu cas, després de 36 anys dedicat a la docència, he decidit jubilar-me després d'un gran debat interior sobre si fer-ho o no. Els pros i els contres estaven pràcticament al 50%. Diria que, fent una valoració global, és positiu jubilar-se pels següents motius:

- Pots fer més esport.
- Pots anar al metge tant pel matí com per la vesprada.
- Pots fer un viatge en qualsevol data de l'any.
- Pots atendre les necessitats de la família sense limitacions i, si cal, de manera immediata.
- Pots gaudir de descomptes interessants en bitllets de tren, inscripcions a activitats esportives, etc.
- Pots gaudir del cap de setmana al 100%, sense dedicar part d'ell a corregir exàmens o treballs, o revisar el correu electrònic.

Però és important tindre en compte que la jubilació té també alguns inconvenients:

- No tens contacte diari amb el llatí i el grec.
- Tens poc de contacte amb la cultura clàssica.
- No gaudeixes de la interacció diària amb la joventut adolescent.
- No formes part d'un equip de treball que té un objectiu comú: la formació de l'alumnat.
- La nòmina mensual normalment es veu minvada considerablement.
- És més fàcil deixar-se absorbir per les preocupacions de la vida.

Finalment, vaig decidir jubilar-me. La jubilació comporta uns canvis d'hàbits considerables: les hores dedicades a l'IES són ràpidament substituïdes per tasques domèstiques, desdjunis prolongats, esport, caminates al sol, algun que altre viatge, visites mèdiques, etc. Però el que

aviat es fa evident és que el llatí quasi per complet desapareix de la vida quotidiana. El 'profe' de llatí ja no tradueix ni del llatí al valencià, ni del valencià al llatí, ja no li explica la gramàtica llatina a ningú ni a ninguna, ja no analitza sintàcticament els textos, ja no analitza morfològicament paraules llatines, ja no composa per modificació preverbal, ni desenvolupa temes de Literatura Romana.

En el meu cas aviat vaig comprendre que en un parell d'anys no seria capaç de recordar ni la primera declinació completa. Com que no estava disposat a que això passara, vaig començar a fer-li voltes a la manera de mantindre viva la meua competència llatina. Vaig pensar en agafar alguna obra llatina i anar traduint-la al valencià, però això no em motivava, i la jubilació és un període en el qual, si no et motiva alguna cosa, segur que no la fas.

També vaig pensar en escriure un llibre en llatí. Això ja em motivava un poc més, però no del tot. I finalment va sorgir la idea definitiva: traduir cançons al llatí, i després interpretar-les, cantar-les i acompanyar-les amb guitarra o teclat.

La primera cançó elegida ha sigut "Moon River", de Johnny Mercer (lletra) i Henry Mancini (música). És una cançó que em va impactar la primera vegada que la vaig escoltar en la pel·lícula "Breakfast at Tiffany's" ("Desayuno con diamantes"). Aquella elegant Audrey Hepburn, cantant-la en la finestra acompanyant-se amb una guitarra, és una escena absolutament genial. Henry Mancini va compondre la música en 1961. El seu ritme és lent i melancòlic, amb un compàs de $\frac{3}{4}$. És agradable d'escoltar i provoca en l'oient una sensació de relaxació i benestar. Recomanem el plaer d'escoltar-la abans de continuar llegint¹ en la versió cantada d'Andy Williams també. Encara que Henry Mancini la va compondre expressament per a l'actriu Audrey Hepburn en la pel·lícula "Breakfast at Tiffany's" -per a nosaltres, la millor versió-, molts altres artistes l'han interpretat: Eric Clapton & Jeff Beck, Jacob Collier, Art Blakey & The Jazz Messengers (instrumental), Aretha Franklin, Carla Bruni, Aimer, Andy Williams, Jerry Butler, Ann Margret, Lena Horne, Nico Fidenco, Bobby Solo, Paul Anka, Louis Armstrong, Mary Black, Sarah Brightman, Morrissey, Perry Como, Ben E. King, Ray Conniff, Bobby Darin, Dr. John, Billy Eckstine, Connie Francis, Bill Frisell

¹https://www.youtube.com/watch?v=L_jgIezosVA

(instrumental), Judy Garland, Duane Eddy (instrumental), Karel Gott, Grant Green (instrumental), Bradley Joseph (instrumental), Ferrante & Teicher (Instrumental), Trini Lopez, Lisa Ono, Joey McIntyre, Johnny Mathis, Brad Mehldau, Willie Nelson, Eddi Reader, Jim Reeves, John Barrowman, R.E.M., Katie Melua, Eartha Kitt, Shirley Bassey, Frank Sinatra, Rod Stewart, Barbra Streisand, Sarah Vaughan, Westlife, Danny Williams, Tata Young, Tommy Emmanuel, Chiara Civello, Oscar Peterson, The Jubilees, Hirai Ken, Clay Aiken, Presuntos Implicados, Ligia Piro, Mariano Mores, Eric Clapton, Alberto Vázquez, Melissa Benoist, Amaia Montero (versió en català), Frank Ocean, Keeley Bumford, i el mateix Mercer.

El gran nombre d'artistes que han fet la seua versió de "Moon River" indica clarament la gran qualitat musical de la cançó. Efectivament a ningú li interessa fer una versió d'una cançó insulsa i mediocre i, en canvi, quan ens agrada de debó una cançó, la cantem, la toquem i acabem per fer una versió pròpia, amb major o menor fortuna, la qual sovint és grabada, també amb major o menor qualitat. De fet, va obtindre l'Oscar a la millor cançó original de l'any 1961, merescut en la nostra opinió, donat que la seua qualitat és molt alta i està molt ben feta, com ja hem comentat.

Així doncs em vaig "arromangar" i vaig començar a traduir la cançó de l'anglès al llatí, passant pel valencià. Aviat em vaig adonar que el nombre de síl·labes no quedava el mateix en anglès que en llatí, i va fer falta eliminar algunes paraules de la traducció, o bé canviar unes paraules per altres. També hem tingut en compte en la nostra traducció que el "jo" de la cançó és Johnny Mercer. El "tu" no és una xica ni una dona, sinó que és un riu, el Riu de la Lluna. Johnny li parla, com si fora una persona i poguera escoltar i comprendre el que li està dient.

La lletra original en anglès és la següent:

SOLO:

Moon river, wider than a mile
I'm crossing you in style some day
Oh, dream maker, you heart breaker
Wherever you're goin', I'm goin' your way

Saguntina, vol. 21 (2025)
ISSN: 1887-6331

Two drifters, off to see the world
There's such a lot of world to see
We're after the same rainbow's end
Waitin' 'round the bend
My Huckleberry friend
Moon river and me

CHORUS:

Moon river, wider than a mile
I'm crossing you in style some day

SOLO:

Oh, dream maker, you heart breaker
Wherever you're goin', I'm goin' your way

Two drifters, off to see the world
There's such a lot of world to see
We're after the same rainbow's end
Waitin' 'round the bend
My Huckleberry friend
Moon river and me

CHORUS:

Moon River, Moon River, Uh

Segurament, “Moon” fa referència al reflex de la lluna plena en el riu, per això la seua traducció al valencià podria ser “Riu de Lluna”. La versió prèvia al valencià que vam fer és la següent:

SOLO:

Riu Lluna, més ample que una milla
Et creuaré amb estil algun dia
Oh, fabricant de somnis, tu trenca-cors
Allà on vages, jo aniré pel teu camí

Dos rodamons, fora per a veure el món

Hi ha tant de món per a vore
Estem després del mateix final de l'Arc de Sant Martí
Esperant al voltant de la corba
El meu amic Huckleberry
El Riu Lluna i jo

CHORUS:

Riu Lluna, més ample que una milla
Et creuaré amb elegància algun dia

SOLO:

Oh, fabricant de somnis, tu trenca-cors
Allà on vages, aniré pel teu camí

Dos rodamons, fora per veure el món
Hi ha tant de món per a vore
Busquem el mateix, el final de l'Arc de Sant Martí
Que ens espera després de la corba
El meu amic Huckleberry
El Riu Lluna i jo

CHORUS:

Riu Lluna, Riu Lluna, Uh

La nostra versió en llatí és la següent:

Saguntina, vol. 21 (2025)
ISSN: 1887-6331

SOLUS:

Lun(a) amnis, latissimus es

Transibo te aliquo die

O, somni faber, tu cordium raptor

Quocumque tu is, eo tuo itinere

Duo vagi, foris ad mundum

Est multum mundi ad videndum

Sumus post eundem arcem finem

Sperans circum te

Huckleberry meum

Lun(a) amnis et tu

CHORUS:

Lun(a) amnis, latissimus es

Transibo te aliquo die

SOLO:

O, somni faber, tu cordium raptor

Quocumque tu is, eo tuo itinere

Duo vagi, foris ad mundum

Est multum mundi ad videndum

Sumus post eundem arcem finem

Sperans circum te

Huckleberry meum

Lun(a) amnis et tu

CHORUS:

Lun(a) amnis, Lun(a) amnis, Uh En cap cas hem intentat fer cap rima de cap tipus. Si ha quedat alguna rima, ha sigut per pura casualitat. El que sí que he procurat és que quedara en llatí el mateix nombre de síl·labes que en l'original anglès, per a no tindre que inventar noves notes musicals o eliminar-ne.

També m'he vist obligat a atorgar-me a mi mateix una llicència: convertir en agudes algunes paraules llatines que no ho són; per exemple, la paraula *die*, en la segona línia. Això ha sigut necessari per a respectar l'accent musical.

M'agradaria que aquesta versió en llatí de *Moon River* fora un primer esborrany, modificable amb aportacions, perquè de segur que es podria millorar. Per això adjunte el meu correu electrònic a l'inici d'aquest article per a que qualsevol persona pugui aportar alguna idea per a millorar la versió. També seria interessant contactar amb músics per a poder interpretar aquestes versions en llatí: guitarra d'acompanyament, guitarra solista, baix, percussió i teclat². Si alguna persona estiguera interessada, també li agrairia que m'enviara un correu electrònic.

La traducció de cançons al llatí suposa una manera de mantindre el meu cap actiu i posar en acció la gramàtica llatina, per a no oblidar-la per l'absència de classes degut a la jubilació. Efectivament en la jubilació no tot és positiu: té tan aspectos positius com negatius per a tothom. Per això, cal gaudir plenament de la vida laboral i els seus pros i enfrontar els seus contres com millor puguem, i no desitjar de manera ansiosa la jubilació.

2

https://tomplay.com/es/piano-sheet-music/mercer-johnny/moon-river-advanced-level-solo-piano-piano-score?currency=EUR&gad_source=1&gclid=CjwKCAiA5Ka9BhB5EiwA1ZVtvG4KeOvgqTjJZxX6Tu_rhsUDGDWX3ZOdp5-jL5HRwBp8m-Ipip4CIBoCqxYQAvD_BwE